

LANTAREN VENSTER

JARRUEERSLAG 2017

INLEIDING

LantarenVenster heeft een goed jaar achter de rug. Net als in de afgelopen jaren hebben we in 2017 een lichte groei weten te realiseren. Met meer dan 9.600 filmvertoningen, 125 unieke concertdagen en een veelheid aan commerciële en culturele evenementen sloten we af met ruim 248.000 bezoeken op de teller. Het succes is onder andere te verklaren doordat we beter weten in te spelen op de behoefte van het publiek, door een grotere zichtbaarheid van het programma en door een nauwere samenwerking met diverse partners. In de stad is de samenwerking met verscheidene partners geïntensiveerd en neemt LantarenVenster een meer voorttrekkende rol in de ketens.

Waar 2016 vooral in het teken stond van consolidatie, zijn we in 2017 gestart met het aanscherpen van de koers en het uitbreiden van onze ambities voor de komende jaren. Dat proces is nog in volle gang en tegelijkertijd zijn de eerste resultaten reeds zichtbaar.

DE FILMS WERDEN
BEZOCHT DOOR ZEKER
201.500 MENSEN

De films werden bezocht door zeker 201.500 mensen waarbij ten opzichte van eerdere jaren een mooie spreiding was over een veelheid aan titels. Opmerkelijk waren de successen van de Turkse kattendocumentaire Kedi en de animatiefilm Loving Vincent, die beide ook in de top 10 belandden. Genres die over het algemeen minder publiek trekken. Naast de bezoekers voor film kwamen ruim 27.000 liefhebbers af op de jazz-, wereld- en popconcerten. Gedenkwaardige concerten waar we trots op zijn, waren het Sun Ra Arkestra, Chris Potter Quartet, The Stanley Clarke Band, Avishai Cohen Quartet, Metropole Orkest Big Band plays Thelonious Monk, Donny McCaslin Group, Mark Guiliana Jazz Quartet, Ambrose Akinmusire Quartet, Christian

Scott Atunde Adjuah en Orchestra Baobab. Voor de educatieprojecten en andere publieksevenementen heeft LantarenVenster bijna 20.000 bezoekers mogen verwelkomen.

Naast de reguliere programma's heeft LantarenVenster enkele nieuwe toevoegingen gedaan om meer, en vooral een nieuw, publiek aan te spreken. De ontwikkeling gaat stapsgewijs en smaakt naar meer. In 2018 zetten we die lijn met kracht voort.

Het succesvol lanceren van nieuwe programma's en concepten is mede te danken aan de enorme inzet van alle mensen werkzaam voor LantarenVenster, vast en flexibel, betaald en onbetaald. Alle afdelingen dragen uiteindelijk bij aan het nog beter kunnen bedienen van ons publiek. Ook de prettige samenwerking met de gemeente en diverse partners, waaronder de culturele instellingen in de stad en diverse festivals in het land, mag wederom benoemd worden. Graag bedank ik alle mensen die direct en indirect betrokken zijn bij LantarenVenster voor hun bijdrage.

Rotterdam, maart 2018

Pepijn Kuyper
directeur-bestuurder

CINEKID MEDIALAB

In oktober 2017 vond het Cinekid Festival plaats in LantarenVenster. Groot succes was het Cinekid Medialab, waar kinderen in hun eigen film speelden, wakker door dromenland liepen, een 3D-tekening maakten en de nieuwste apps uitprobeerden.

VERSLAG RAAD VAN TOEZICHT

Het jaar 2017 is voor LantarenVenster een jaar van een aantal grote veranderingen geweest. Per 1 april 2017 hebben wij afscheid genomen van Krijn Meerburg, directeur van LantarenVenster, wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Krijn heeft onze organisatie vanaf de komst op de Wilhelminapier in 2010 geleid en heeft in grote mate bijgedragen aan het succes van LantarenVenster op deze nieuwe locatie. In die periode is LantarenVenster gegroeid en is een gezonde financiële basis gelegd voor de toekomst.

In de bestuursvergadering van februari 2017 is tevens afscheid genomen van Hans Kombrink (voorzitter) en Stef Fleischeuer wegens het bereiken van de maximale statutaire zittingstermijn. Wij zijn Hans en Stef veel dank verschuldigd. Hun grote deskundigheid, inzet en betrokkenheid hebben er mede voor gezorgd dat er nu op de Wilhelminapier een fantastisch mooi en succesvol film- en concertpodium staat. Met ingang van 10 februari 2017 heeft Alexander Schuit binnen het bestuur de rol van voorzitter overgenomen. Ook is de tweede termijn van het bestuurslidmaatschap van Emiel de Joode ingegaan.

Eind 2016 had het bestuur al besloten aan te sluiten bij de Governance Code Cultuur en over te stappen van een bestuurs- naar Raad van Toezicht model. De noodzakelijke statutenwijziging is begin 2017 doorgevoerd. Daarbij is een aantal bepalingen over de governance aangepast aan de huidige maatstaven. Het Raad van Toezicht model is per 1 april 2017 effectief geworden. Daarmee is ook de positie van directeur gewijzigd in die van directeur-bestuurder.

Wij zijn bijzonder verheugd dat wij in Pepijn Kuyper een voortreffelijke nieuwe directeur-bestuurder hebben gevonden, die per 1 april 2017 in dienst is getreden. Pepijn heeft veel ervaring, zowel op het gebied van beleidsontwikkeling als in het management van culturele instellingen, en was voor zijn indiensttreding directeur-bestuurder van LUX in Nijmegen.

Na het vertrek van Hans Kombrink en Stef Fleischeuer uit het bestuur zijn de overige vier bestuursleden

(Anneke Olde Monnikhof, Emiel de Joode, Kees Weeda en Alexander Schuit) per 1 april 2017 overgestapt naar de nieuw gevormde Raad van Toezicht, met Alexander Schuit als voorzitter. Bij het vaststellen van het nieuwe aftreedschema is rekening gehouden met de zittingsperiode in het voorafgaande bestuur, waardoor de maximale statutaire zittingstermijn (acht jaar) niet overschreden wordt. De leden van het bestuur en later de Raad van Toezicht functioneren onbezoldigd.

In 2017 heeft de Raad van Toezicht ook twee nieuwe leden benoemd, Clayde Menso, directeur Amerpodia in Amsterdam en Astrid Sanson, tot haar pensionering in 2017 directeur Binnenstad en Stedelijke Kwaliteit bij de Gemeente Rotterdam. Daarmee bestaat de Raad van Toezicht nu uit zes leden. Bij het selectieproces is gebruik gemaakt van een profielschets, die ook op de website van LantarenVenster is geplaatst. Bij het maken van de profielschets is specifiek gezocht naar nieuwe leden met een verschil in achtergrond en deskundigheid. De Raad van Toezicht is van mening dat met de komst van Astrid en Clayde, de samenstelling van de Raad een juiste balans heeft met voldoende diversiteit in

VERSLAG RAAD VAN TOEZICHT

achtergrond, deskundigheid en ervaring. In 2017 is de Raad van Toezicht (inclusief de bestuursvergaderingen tot 1 april) zeven keer in reguliere vergadering bijeengekomen. Daarbij is een groot aantal onderwerpen aan de orde gekomen, waaronder het vaststellen van de jaarrekening 2016, de goedkeuring van het jaarverslag 2016, de formele goedkeuring van de statutenwijziging, overleg met de externe accountant (inclusief bespreking van het accountantsverslag), periodieke bespreking van de resultaten en andere kengetallen, de bespreking en goedkeuring van de begroting 2018, de ontwikkeling van een bestendige lange termijnvisie, en diverse andere onderwerpen betreffende de exploitatie en organisatie van LantarenVenster.

In 2017 vond ook de benoeming van een nieuwe externe accountant plaats. Een aantal verschillende kantoren is uitgenodigd voor een gesprek, waaronder ook het huidige accountantskantoor Dubois. Na deze oriëntatie en het offertetraject heeft de Raad van Toezicht in overleg met de directeur-bestuurder besloten over te stappen van Dubois naar Berghout+Mas en deze benoeming is in november 2017 door de Raad van Toezicht bekrachtigd.

DE RAAD VAN TOEZICHT
HEEFT ZIJN TAKEN GOED
KUNNEN VERVULLEN.

In november 2017 is de Raad van Toezicht bij elkaar gekomen om met de directeur-bestuurder en een extern deskundige specifiek te brainstormen over de fundamenteën voor een nieuwe toekomstvisie. Conform de Governance Code Cultuur is de Raad van Toezicht in 2017 ook éénmaal in besloten vergadering bijeengekomen om zowel het eigen functioneren als de samenwerking met de directeur-bestuurder te

evalueren. De richtlijnen in onder andere voornoemde Governance Code vormen daarbij een effectieve handleiding.

De Raad van Toezicht heeft zijn taken, zowel in de toezichthoudende als in de klankbord- en adviesrol, goed kunnen vervullen. De Raad wordt door de directeur-bestuurder regelmatig geïnformeerd over voor de Raad relevante zaken en buiten de reguliere vergaderingen is regelmatig overleg tussen de voorzitter van de Raad van Toezicht en de directeur-bestuurder.

De Raad van Toezicht heeft in de vergadering van 15 maart 2018 de jaarrekening 2017 vastgesteld en het jaarverslag 2017 goedgekeurd.

De Raad complimenteert de organisatie (directie, management, medewerkers en vrijwilligers) met de groei in bezoekersaantallen, de verbetering van de resultaten en de ontwikkeling van nieuwe initiatieven. Wij zien de toekomst met veel vertrouwen tegemoet.

Rotterdam, maart 2018

Alexander Schuit
voorzitter Raad van Toezicht

Orchestra Baobab
7 mei 2017

Foto: Eric van Nieuwland

BELEIDSONTWIKKELINGEN EN MARKTBENADERING

VOLGENDE FASE

LantarenVenster is en blijft een unieke plek waar veel mensen met plezier naartoe gaan. Om te genieten van de mooie programma's, om een lekker hapje te eten en een drankje te doen. In de afgelopen zes jaar is er ongelooflijk veel gebeurd en heeft LantarenVenster een constante groei laten zien. Ook in 2017 laten de bezoekersaantallen een lichte groei zien, ondanks de toegenomen concurrentie. Vanzelfsprekend is dit een prettig uitgangspunt. Hoe dan ook vinden we dat LantarenVenster in een volgende fase komt. De omgeving verandert immers sterk en de concurrentie neemt toe. Rotterdam staat er goed voor en er is een flinke toestroom van nieuwe bewoners in onze directe omgeving maar ook elders in de stad. Om een leidende rol te kunnen blijven innemen, is het nodig dat we programma's verbreden en verdiepen, en nieuwe partnerschappen aangaan. De stad vraagt er ook om; jonge, talentvolle makers en organisaties uit Rotterdam krijgen te weinig ondersteuning van en gehoor bij de (middel)grote instellingen. LantarenVenster denkt dat dit anders kan en wil de deuren wijd openzetten voor hen. Omdat er vraag naar is, maar nog meer omdat wij intrinsiek geloven in het samenspel tussen klein en groot binnen de sector. Vanuit een open en meer kwetsbare houding kunnen we plaatsmaken voor het onbekende binnen onze ketens muziek en film.

VERDIEPING EN VERBREIDING

Om bovengenoemde redenen heeft LantarenVenster in 2017 diverse inhoudelijke en organisatorische stappen gezet om de voortrekkersrol op het gebied van arthouse film en jazz en aanverwante muziekstromingen te kunnen blijven vervullen en nieuwe initiatieven toe te kunnen laten. In het hoofdstuk Programma geven we een uitgebreide opsomming van de gerealiseerde programma's. Het proces van vernieuwing en verdieping zet zich in 2018 voort waarbij we vanuit een helder profiel en met veel creativiteit bezoekers meer willen uitdagen. Ook willen we bestaande en nieuwe klanten nog beter leren kennen om ze gericht aan te kunnen spreken.

In 2017 hebben we rondom onze reguliere programmering een meer speciaal programma aangeboden. In het hoofdstuk Programma wordt daar uitgebreid bij stilgestaan. Verder is het van belang om te noemen dat de festivals Rotterdams Open Doek en Latino Americano Rotterdam (FLAR) langzaamaan hebben kunnen doorgroeien met een toename van nieuwe bezoekers.

SAMENWERKING

Veel programma's komen in samenwerking met kleine en grote partijen tot stand. We merken dat door samen te werken, programmatisch maar ook op het gebied van marketing, we per saldo vaak een bredere en grotere groep aanspreken. In 2017 hebben we daarom een aantal samenwerkingsrelaties geïntensiveerd en is een aantal nieuwe relaties tot stand gekomen. Met het International Film Festival Rotterdam (IFFR) hebben we bijvoorbeeld nieuwe afspraken gemaakt rondom het festival en verkennen we ook de mogelijkheid om jaarrond tot een programmasamenwerking te komen, in ieder geval op het gebied van filmeducatie. De samenwerkingen komen nadrukkelijk naar voren in het hoofdstuk Programma.

publiek bij Rotterdams Open Doek
Foto: Lawrence Lee Kalkman

MARK GIULIANA JAZZ QUARTET

Foto: Eric van Nieuwland

BELEIDSONTWIKKELINGEN EN MARKTBENADERING

BEDRIJFSVOERING EN STURING

LantarenVenster heeft in de afgelopen jaren een gezonde balans in de exploitatie kunnen aanbrengen tussen de eigen inkomsten en de bijdrage van de gemeente. In 2017 was de gemeentelijke bijdrage 20% van de totale opbrengsten. In 2017 is gericht per onderdeel gekeken naar een optimale balans tussen het realiseren van een hoogwaardig en uniek programma en het voeren van een gezonde exploitatie.

De bedrijfsvoering is over het algemeen op orde bij LantarenVenster. In 2017 hebben we een begin gemaakt met het eerder verkrijgen van managementinformatie. Ook hebben we de inhoud van de managementstukken opnieuw onder de loep genomen, gekoppeld aan de herinrichting en verdere verbetering van de financiële administratie. Tussentijdse bijsturing op de verschillende bedrijfsonderdelen is nu beter mogelijk. De eerste verbeteringslag is gemaakt en in 2018 zetten we dit proces voort.

LANTARENVENSTER WIL
GRAAG DE JONGERE
BEZOEKER AANTREKKEN
EN MEER DIVERSITEIT
TERUGZIEN.

MARKETING EN PUBLIEKSBEREIK

LantarenVenster wil graag de jongere concert- en filmbezoeker (in de leeftijd van 18-45 jaar) aantrekken en meer diversiteit terugzien in haar bezoekers. In een nieuwe afstemming met onze cultuurpartners in de stad en met behulp van bureau Rotterdam Festivals die periodiek doelgroeponderzoek doet, is net als in afgelopen jaren stilgestaan bij de verschillende doelgroepen in het culturele veld. Gesproken wordt over 'Stadse Alleseters', 'Elitaire Cultuurminnaars', 'Klassieke Kunstliefhebbers', 'Actieve Families', 'Randstedelijke Gemakzoekers', 'Digitale Kijkers', 'Kleurrijke Knokkers', 'Modale Cultuurmijders').

LantarenVenster gebruikt die segmentatie inmiddels bewust in haar marketingbeleid. We signaleren meer kansen bij de Stadse Alleseters in de leeftijd van 25-44, cultureel geïnteresseerd, hoogopgeleid, avontuurlijk (14% van de Rotterdammers) en de Kleurrijke Knokkers in de leeftijd van 18-44, laag tot middelbaar opgeleid en een andere culturele achtergrond (34% van de Rotterdammers).

Door het programma-aanbod te segmenteren kan LantarenVenster de huidige en potentiële bezoekers nog gericht benaderen en deze koppelen aan de Rotterdam Festivals Mozaïek doelgroep segmentatie. In 2018 werken we eigen doelgroepprofielen uit (persona's) zodat het beeld van de (potentiële) bezoeker van LantarenVenster nog scherper wordt.

Sinds 2017 werken we met een systematiek van 'frontline' en 'backline'. Bij de backline inspanningen gaat het om de inzet van de reguliere marketingmiddelen die doorlopend worden geactualiseerd en uitgezet. Daarbij vormt de website, ofwel het content management system (cms), de bron van alle inspanningen: alle beschikbare content wordt geplaatst en onderhouden in het cms en is daarmee beschikbaar via de website.

BELEIDSONTWIKKELINGEN EN MARKTBENADERING

Vanuit die bron worden tevens alle andere middelen 'geladen', waaronder de nieuwsbrieven, de schermen in de fysieke omgeving (narrowcasting), de advertenties en posters.

Onze social mediakanalen (Twitter, Facebook, Instagram) beheren wij vanuit een dashboard om structureel en gericht berichten te plaatsen, de interactie met het publiek op te zoeken en discussies gemakkelijk te kunnen volgen. Gericht doen wij live verslag via de kanalen van concerten en andere voorstellingen bij LantarenVenster. Ook hebben wij afspraken met onze (muziek)partners over de verslaglegging voor, tijdens en na een concert of een andere voorstelling zodat de verschillende inspanningen elkaar aanvullen en versterken.

Wat de frontline inspanningen betreft gaat het om die concerten en filmvoorstellingen maar ook zakelijke en horeca gerelateerde activiteiten waar we in een bepaalde periode extra aandacht aan willen besteden, mede ter ondersteuning van onze kernactiviteiten. Op basis van onze lange termijn marketingplanning wordt in nauwe afstemming met de programmeurs bepaald welke activiteiten extra aandacht nodig hebben. Die activiteiten 'schuiven' we als het ware naar de frontlinie en krijgen dan gedurende een afgebakende periode extra aandacht. LantarenVenster heeft een deel van het marketingbudget geormerkt als 'frontline budget'. Concreet gaat het bij frontline inspanningen bijvoorbeeld om zichtbaarheidscampagnes in de stad en regio (driehoeksborden, A2 stadsroutes, adverteren in AD, NRC Rotterdam en/of Havenloods, RTV Rijnmond, Open Rotterdam, bus/tramcampagne enzovoorts). Ook zetten wij gericht onze ambassadeurs in onder het principe van 'spread the word'.

Het LantarenVenster muziekpubliek vertoont gedeeltelijk overlap met het publiek van De Doelen, Grounds, Rotown, Bird, North Sea Jazz Festival, Songbird Festival en Festival Motel Mozaïque. Aan de filmkant is er gedeeltelijk overlap met Kino, Cinerama en soms Pathé. Daarom stemmen we nauw af op het gebied van publiciteit en programmering en werken

we zoveel mogelijk samen. Anders gezegd: door een goede afstemming kunnen we de totale publieksgroep verruimen. Enkele voorbeelden van deze samenwerking: tippen/delen van concerten of filmspecials van collega-instellingen (en vice versa) via social media berichten, vermelding in de nieuwsbrief en gerichte e-mailcampagnes, kortingcodes/(win) acties, gezamenlijke advertenties om het aanbod in Rotterdam te presenteren.

VRIENDEN VAN LANTARENVENSTER

Eind 2017 telt LantarenVenster 83 vrienden van LantarenVenster. De vrienden zijn van groot belang en beschouwen we als ambassadeurs. De vrienden worden één keer per jaar uitgenodigd voor een speciale vriendenbijeenkomst en ontvangen jaarrond kortingen op speciaal geselecteerde film- en muziekprogramma's.

Film: Loving Vincent

PROGRAMMA EN RESULTATEN

LantarenVenster is actief op het gebied van film, podium, horeca en verhuur. Daarnaast organiseren we (mede) evenementen en kleinschalige culturele activiteiten. De belangrijkste resultaten op dit gebied zijn hieronder benoemd per deelgebied.

In 2017 trekt het programma in zijn geheel 248.324 bezoekers. Het voorgaande jaar waren dat er 234.650. Belangrijke kanttekening bij de verruiming in bezoekersaantallen is dat LantarenVenster in 2016 een periode noodgedwongen dicht is geweest als gevolg van een grootschalige lekkage. Het aantal bezoekers lag daardoor 7.500 tot 10.000 lager. Er is daarmee sprake van een lichte groei.

LantarenVenster heeft een afgebakende opdracht, vastgelegd in een prestatieovereenkomst, van de gemeente Rotterdam met duidelijke afspraken over het te behalen aantal voorstellingen en bezoekers. In 2017 is ruimschoots aan de opdracht voldaan op alle inhoudelijke terreinen (film en podium).

FILM

In 2017 heeft het filmprogramma van LantarenVenster 201.557 bezoekers getrokken. Ten opzichte van 2016 gaan we uit van een lichte stijging, rekening houdend met de periode van sluiting als gevolg van de ontstane waterschade. Landelijk gezien is in 2017 bij alle commerciële en arthouse bioscopen een stijging in bezoekersaantallen te zien van 5,3% ten opzichte van 2016. Deze stijging is het gevolg van een verruiming van het aantal vertoningsplekken door nieuwbouw en vernieuwing van bioscopen en filmtheaters. LantarenVenster vertoont in 2017 511 verschillende films, exclusief het programma van het IFFR. Door de opening van deze nieuwe complexen is het aantal films dat ook in andere bioscopen te zien is geweest gestegen naar 72 filmtitels.

Het filmjaar 2017 begint met de uitloop van kerstfilms als Waterboys, La La Land en I, Daniel Blake, traditioneel gevolgd door de films met Oscarpotentie zoals Lion, Jackie en Moonlight. Maar ook de hits van het IFFR als Lady MacBeth, Het Doet Zo Zeer en Paterson doen het goed, al zijn er ook veel IFFR-titels die het publiek minder goed weten te bereiken en hun publiek al grotendeels op het festival gehad hebben.

De top 10 best bezochte films van 2017 in LantarenVenster

1. Lion
2. Moonlight
3. La La Land
4. Jackie
5. Loving Vincent
6. Demain Tout Commence
7. Down To Earth
8. Kedi
9. Victoria and Abdul
10. Tulipani

Deze top 10 komt overeen met de landelijke trend in de Nederlandse filmtheaters. Opvallend is dat het publiek zich in 2017 meer verspreidt over een verschillend aantal films, in plaats van de twee of drie hits te bezoeken.

ROTTERDAMS OPEN DOEK

Presentator Vincent Boy Kars op de openingsavond van Rotterdams Open Doek Filmfestival.

PROGRAMMA EN RESULTATEN

Door een gevarieerd aanbod weet LantarenVenster verschillende doelgroepen aan te spreken, maar ook door de overlap met andere bioscopen verspreidt het publiek zich meer dan in andere jaren. Hierdoor zijn veel films ook met regelmaat korter te zien.

De Nederlandse film is ook in 2017 weer goed vertegenwoordigd, al is de landelijke trend van dalend bezoek voor product van eigen bodem ook in LantarenVenster duidelijk zichtbaar. Het filmprogramma bevat dit jaar zo'n tachtig Nederlandse films, waarvan er slechts vier de top 50 van de best bezochte films halen.

VERNIEUWING EN ONDERSCHIEDEND VERMOGEN: SPECIALE PROGRAMMERING

Met de aanstelling van een medewerker voor speciale programmering en educatie in december 2017, gaat de lang gekoesterde droom in vervulling om educatie, talentontwikkeling en verdieping meer in het programma te integreren. Voor educatie werken we met International Film Festival Rotterdam concreet aan een scholenplan door het jaar heen. Ook samenwerkingen met partijen als Arminius, Sport Filmfestival Rotterdam, Arab Filmfestival Rotterdam, Theater Zuidplein, Maaspodium en Designplatform Rotterdam worden in 2018 zichtbaar in de programmering van LantarenVenster.

De 486 filmspecials – tegenover 569 in 2016 – is een mooie mix van klassiekers, festivals, lokaal product en documentaires. Hoewel er minder speciale voorstellingen geprogrammeerd zijn, stijgt het aantal bezoekers van 22.452 in 2016 naar 23.251 in 2017. Vooral de documentaire neemt met zo'n 100 verschillende titels een belangrijke plek in binnen de speciale programmering van LantarenVenster en het publiek weet ons daar ook voor te vinden. De Turkse kattendocumentaire Kedi en de spirituele documentaire Down To Earth hebben zelfs een plek in de top 10 weten te bemachtigen. Het Doet Zo Zeer, I Am Not Your Negro, De Kinderen Van Juf Kiet en de jaarlijkse Best of IDFA-programma's trekken meer bezoekers in verhouding tot andere steden. Daarnaast is er aandacht voor klassiekers: i.s.m. het

Gergiev Festival vertonen we de Russische klassiekers Man Met De Camera (Vertov, 1929) en Eisensteins wereldberoemde revolutiefilm Pantserkruiser Potemkin (1925), i.s.m. distributeur Cinemien vertonen we Italiaanse klassiekers van Marco Bellocchio en Finse klassiekers van Aki Kaurismäki en i.s.m. EYE Filmmuseum klassiekers van Martin Scorsese en het Franse Les Uns Et Les Autres uit 1981.

Ook in 2017 biedt LantarenVenster weer ruimte aan voor gastprogrammering: het International Film Festival Rotterdam, de vijfde editie van Festival Cinéma Arabe, het jaarlijkse Camera Japan Festival, het maandelijkse Cracking the Frame programma, de filmcursussen van docent Rudi de Boer en het Architecture Film Festival Rotterdam. Enerzijds biedt LantarenVenster ruimte aan deze gastprogramma's, maar we leggen vanwege onze kennis en ervaring ook de nadruk op inhoudelijke en publicitaire samenwerking. Daarnaast krijgen wij door deze partners nieuwe publieksgroepen in huis en maken we door het jaar heen van elkaars expertise gebruik om specifieke doelgroepen nog een keer terug te laten keren.

Ook ons eigen talentontwikkelingsprogramma Rotterdams Open Doek (korte films van Rotterdamse makelij)

PROGRAMMA EN RESULTATEN

groeit stevig door in 2017 en de tweede editie van het Rotterdams Open Doek Film Festival, voor beginnende en professionele filmmakers, maakt dankzij de steun van de Rotterdamse audiovisuele sector (Film Platform Rotterdam, WdKA, 48 Hour Film Project etc.) een professionaliseringsslag.

2017 was tevens het tweede jaar van het door ons zelf geproduceerde Festival Latino Americano Rotterdam, een vierdaags film- en muziekfestival met ruim 6.000 bezoekers. Aangezien dit festival behoorlijk op de begroting van LantarenVenster drukt, kijken we naar een nieuwe vorm en hopen we het festival te continueren in 2019.

FAMILIEFILM

Het aantal bezoekers voor familievoorstellingen neemt in 2017 weer toe tot het niveau van 2015 tot meer dan 11.000 bezoekers. LantarenVenster organiseert in nauwe samenwerking met Stichting Cinekid in de herfstvakantie een XL-versie van het Cinekid Festival on Tour met een heus medialab in de grote zaal.

FILMEDUCATIE EN TALENTONTWIKKELING

In 2017 vinden drie educatieprojecten plaats in LantarenVenster. Al jaren werken wij samen met Watch That Sound waarin 1.309 kinderen, verspreid door het jaar, zelf muziek maken bij korte films, die vervolgens in de zaal worden bekeken. Daarnaast organiseren wij in 2017 27 schoolvoorstellingen, met name voor middelbare scholen (leeftijd 14-18 jaar), die 1.811 bezoekers trekken.

Voor volwassenen organiseren we met filmwetenschapper Rudi de Boer filmcursussen die in 2017 128 geïnteresseerden verdieping in de filmgeschiedenis hebben gegeven.

Talentontwikkelingsproject Rotterdams Open Doek en het gelijknamige festival voor beginnende en professionele filmmakers heeft in 2017 1.256 jongeren (leeftijd 18-30 jaar) weten te interesseren.

INTERNATIONALE CONTEXT

LantarenVenster is aangesloten bij Europa Cinemas, de Europese koepel van 1.100 filmtheaters in 43 landen. LantarenVenster neemt actief deel aan het netwerk, programmatisch maar ook door een deelname in het algemeen bestuur van Europa Cinemas. Door dat lidmaatschap wordt het mogelijk weer uitwisseling te laten plaatsvinden tussen de filmtheaters in Europa en de bijzondere positie van de Nederlandse filmtheaters goed over te brengen.

Ook is het programmateam van LantarenVenster actief aanwezig op filmmarkten, conferenties en netwerkmomenten op relevante mondiale filmfestivals, waarvan de festivals van Cannes, Toronto, Venetië en Berlijn de belangrijkste zijn. Door een actieve deelname hebben de programmeurs in een vroeg stadium een compleet overzicht van wat er aangeboden wordt wereldwijd en kunnen zij een weloverwogen keuze maken om bepaalde programmering naar Rotterdam toe te halen.

Watch That Sound tijdens
Festival Latino Americano Rotterdam 2017
Foto: Eric van Nieuwland

Foto: Roberto Cifarelli

PROGRAMMA EN RESULTATEN

MUZIEK

In 2017 programmeert LantarenVenster 125 voorstellingen waar in totaal circa 27.000 bezoekers naar toe zijn gekomen. Het belangrijke en landelijke evenement InJazz had dit jaar wederom twee dagen plaats in LantarenVenster. We hebben 12 concertavonden georganiseerd i.s.m. Stichting Jazz International Rotterdam en het Festival Jazz International Rotterdam beleefde weer een prachtige editie met topnamen als Mathias Eick, Marquis Hill en het trio van Bobo Stenson.

De muzikale lijnen die bij de opening van het nieuwe pand op de Wilhelminapier zijn uitgezet, continueren we nog ieder jaar en bouwen we verder uit. Vol enthousiasme zetten we in op een brede programmering. Natuurlijk voornamelijk jazz, onze belangrijkste opdracht, maar we presenteren ook pop, singer-songwriter en niet-Westerse (wereld)muziek.

De vijf best bezochte concerten in LantarenVenster in 2017.

25 maart	An Evening With The Blues	389 bezoekers	(uitverkocht)
23 april	The Paladins	393 bezoekers	
7 mei	Orchestra Baobab	531 bezoekers	(uitverkocht)
27 juni	Elza Soares	400 bezoekers	
10 november	Robert Glasper Trio	462 bezoekers	

Dit zijn alle concerten met een sta- of zogenoemde ‘half seated’ zaalopstelling. Bij jazzconcerten wordt de zaal merendeels gebruikt in een zitopstelling. Daarom ook een overzicht van de vijf best bezochte concerten in deze opstelling.

13 januari	Huun Huur Tu	290 bezoekers	(uitverkocht)
21 januari	Alfonso Aroca Quintet	290 bezoekers	(uitverkocht)
4 mei	Rosenberg Trio + film Django	290 bezoekers	(uitverkocht)
12 oktober	Avishai Cohen (trumpet) Quartet	290 bezoekers	(uitverkocht)
14 oktober	Metropole Orkest Big Band	290 bezoekers	(uitverkocht)

IEDER KIND EEN INSTRUMENT

Ieder Kind Een Instrument: basisschoolleerlingen spelen met topjazzmusici onder leiding van Keimpe de Jong. Een project in samenwerking met SKVR, Jazz International Rotterdam en het New Rotterdam Jazz Orchestra.

PROGRAMMA EN RESULTATEN

VERNIEUWING EN ONDERSCHIEDEND VERMOGEN

LantarenVenster is een toonaangevend concertpodium, met een uitstraling die veel verder reikt dan de gemeentegrens van de stad Rotterdam. We onderscheiden ons door een constant en groot aanbod van bijzondere concerten. De wereldtop op jazzgebied komt voorbij, maar ook unieke wereldartiesten, popmusici en bijzondere singer-songwriters. De kwaliteit van de muziek en van het concert is altijd hoog, evenals de geluidskwaliteit in de zaal en de akoestiek. Het is een concertbeleving waarbij de artiest en zijn of haar muziek centraal staan en de bezoeker zich volledig kan onderdompelen in deze luisterervaring. We proberen snel interessante nieuwe artiesten te signaleren en te contracteren. Voorbeelden daarvan zijn Snarky Puppy, Gregory Porter, Joshua Redman, Brad Mehldau en trompettist Avishai Cohen. Voordat deze artiesten terechtkomen in de grote theater- en concertzalen van de wereld hebben ze allemaal één of meerdere keren in LantarenVenster opgetreden. En door de bijzondere samenwerking met Rotterdamse partners kunnen we zelfs daarna nog concerten van ze blijven boeken en promoten, in grotere zalen en nog steeds 'ons' publiek bedienen en betoveren met prachtige concerten. Internationaal gezien zijn we een gekend podium met een programmering die aanspreekt. Landelijk gezien vertoeven we in de top drie van jazzpodia. Een unieke bijzonderheid is de kennis, ervaring en vertoningsmogelijkheden voor beeldcultuur die bij LantarenVenster in huis is. Daarom hebben we extra aandacht voor de cross-over tussen muziek en beeld, iets wat geheel van deze tijd is en waar wij in voorop willen lopen.

SPECIALS EN OVERIGE PROGRAMMA'S

Met de muziek en beeldcultuur als basis blijft het voor LantarenVenster uitermate interessant op zoek te gaan naar voorstellingen waarbij deze culturele functies worden verbonden. In 2017 lukte dat bij het concert van het Justin Kauflin Trio (i.c.m. de vertoning van de film Keep On Keepin' On), The Klezmatics (met vooraf de filmvertoning On Holy Ground), bij de filmvertoning La Chana tijdens de Flamenco Biënnale, het concert van het Rosenberg Trio in combinatie

met de vertoning van de film Django over het leven van gipsy jazzgitarist Django Reinhardt (waarvoor het Rosenberg Trio de muziek heeft ingespeeld) en bij het filmconcert Nightwatch met o.a. Dimitri Verhulst en het Belgische jazztrio Too Noisy Fish.

MUZIEKEDUCATIE EN TALENTONTWIKKELING

Enkele jaren geleden hebben we in samenwerking met Jazz International besloten om Vera Vingerhoeds aan te trekken voor een cursus Les in Jazz. Deze is op zes avonden in maart en april gehouden en was met 60 cursisten uitverkocht. De nadruk lag op het luisteren naar jazz: hoe doe je dat en waar let je op. De cursisten waren enorm enthousiast en inmiddels bereiden we een vervolg voor.

In samenwerking met SKVR, Jazz International Rotterdam en het New Rotterdam Jazz Orchestra wordt een thuis geboden aan het prachtige initiatief Ieder Kind Een Instrument, waarbij basisschoolleerlingen onder leiding van Keimpe de Jong en met begeleiding van top jazzmusici in aanraking komen met muziek, instrumenten, samenspelen en optreden.

PROGRAMMA EN RESULTATEN

Verder zien we qua talentontwikkeling voor onze podiumfunctie vooral een rol weggelegd op het gebied van het programmeren van jonge talenten en artiesten die op het punt staan een groter publiek aan zich te binden, een albumreleaseconcert willen houden en nieuw repertoire willen presenteren. We vinden het belangrijk om jonge, interessante, nieuwe, opkomende artiesten aan het Rotterdamse publiek te presenteren. In het afgelopen jaar waren dat bijvoorbeeld Pablo Held, Aruan Ortiz, Colin Vallon, Gilad Hekselman, Theo Bleckmann, Maarten Hogenhuis en Morris Kliphuis. Bij het concert van Gilad Hekselman is in samenwerking met Codarts in de middag nog een clinic georganiseerd voor gitaarstudenten van de jazzopleiding.

NATIONALE EN INTERNATIONALE PROFILERING
Landelijk hebben de Nederlandse jazzpodia zich verenigd in de Vereniging van Jazz & Improvisatiemuziek Podia (VIP). LantarenVenster speelt daar een actieve rol in, als een van de grotere podia. Het doel is de gezamenlijke belangen te behartigen, samenwerking tussen de podia op het gebied van programmering, bedrijfsvoering en marketing te bevorderen en kennisuitwisseling te stimuleren.

Internationaal is LantarenVenster actief lid van het Europe Jazz Network (EJN), een groeiend netwerk van jazzpodia, festivals en ondersteunende organisaties met inmiddels meer dan 120 leden in 35 landen. De jaarvergadering van het EJN is inmiddels onderdeel van een publiek toegankelijke European Jazz Conference, die jaarlijks in een ander land gehouden wordt. In besloten sessies wordt gezamenlijk gewerkt aan en gesproken over onderwerpen als talentontwikkeling, programmering, marketing, duurzaamheid en educatie.

Het lukt met regelmaat om artiesten te programmeren die maar een of enkele concerten in Nederland hebben tijdens hun Europese tournee. We spreken rondom het concert dan regelmatig met publiek dat van ver naar Rotterdam reist om het concert van hun favoriete artiest mee te maken. Ook komt het voor dat we publiek spreken uit België, Noord-Frankrijk en Engeland.

INTERNATIONALE CONTEXT
De jazzwereld is een enorm internationale wereld. Musici reizen bijna permanent en studeren meestal een flinke tijd in het buitenland. Steeds meer groepen bestaan uit musici afkomstig uit meerdere landen. De programmering van LantarenVenster is met recht internationaal te noemen. Ongeveer één derde van het programma is Nederlands. We werken dan ook dagelijks met buitenlandse boekingskantoren en impresariaten. Onze programmeur beweegt in een internationale omgeving, we bezoeken regelmatig festivals en muziekbeurzen in het buitenland en hebben intensief contact met zowel nationale als internationale platenmaatschappijen, media en journalisten. Net zoals in de nabijgelegen haven van Rotterdam is de concertprogrammering van LantarenVenster een komen en gaan van allerlei nationaliteiten. In onze artiestenfoyer is de voertaal vaker Engels dan Nederlands!

Aruan Ortiz Trio

PROGRAMMA EN RESULTATEN

SAMENWERKING

Het merendeel van de muziekprogramma's organiseert LantarenVenster in een samenwerkingsverband met partners in de stad en regio Rotterdam. Die samenwerkingsrelaties breiden zich nog steeds uit. We hebben in het afgelopen jaar samengewerkt met SKVR, Muziekcentrum van de Omroep, Codarts, Vereniging Improvisatie en Jazz Podia, North Sea Round Town, Mojo Concerts, De Doelen, Bird, Motel Mozaïque, Stichting Live At Rotown, European Jazz Network en North Sea Jazz Festival. Samen met Motel Mozaïque, Bird, De Doelen en Rotown hebben we in de grote zaal van De Doelen een bijzonder concert van Benjamin Clementine georganiseerd. Verder hebben we met deze partners concerten georganiseerd van Warhaus, Spinvis, Tinariwen, Joep Beving, Orchestra Baobab en Elza Soares op verschillende locaties: Annabel, Arminius, de Maassilo en LantarenVenster.

HET JAAR 2017 KENT
VELE ARTISTIEKE
HOOGTEPUNTEN

Met jazzpodium Bird organiseerden we gezamenlijk concerten van Valerie June, Songhoy Blues, Alain Clark, Robert Glasper en Cyrille Aimee. Soms in LantarenVenster, soms in Bird. De hoogwaardige afstemming met Bird, Motel Mozaïque en Rotown levert veel op. De samenwerking is in het verleden uit nood ontstaan door het ontbreken van een groot Rotterdams poppodium. Inmiddels is deze samenwerking structureel bij het naar Rotterdam halen van de grotere jazz-, pop- en wereldartiesten.

We stemmen af en denken na over programmering en zaalkeuze, we nemen gezamenlijk risico, doen gezamenlijk promotie en kaartverkoop. Het is een uniek model met een voorbeeldfunctie voor andere steden en dat moeten we zeker koesteren.

Het jaar 2017 kent vele artistieke hoogtepunten. Met trots mogen we een aantal topnamen uit zowel de nationale als de internationale muzikscene verwelkomen op ons podium. We tellen 23 uitverkochte concerten, net iets meer dan in 2016. Ook organiseren we de tweede editie van Festival Latino Americano Rotterdam, een eigen initiatief van LantarenVenster, met concertavonden, gratis toegankelijke foyerconcerten, en een keur aan speelfilms en (muziek)documentaires. Een bruisende start van het nieuwe seizoen, net na de zomer, met goede bezoekersaantallen en een enorm goede sfeer. In 2017 tellen we in totaal 133 concerten met 27.722 bezoekers voor zowel jazz, pop en salsa uit het Latijns-Amerikaanse gebied.

Septeto Trio Los Dos
Festival Latino Americano Rotterdam 2017
Foto: Eric van Nieuwland

DE DONKERE KAMER

In De Donkere Kamer Rotterdam staat de fotografie van nu centraal. De avonden in LantarenVenster bestaan uit korte interviews en actuele discussies over fotografie en er is aandacht voor interessante evenementen en tentoonstellingen. De Donkere Kamer Rotterdam is een samenwerking van DuPho, Nederlands Fotomuseum en PhotoQ.

PROGRAMMA EN RESULTATEN

CULTUREEL ONDERNEMERSCHAP: VERHUUR & EVENEMENTEN

Door de afdeling Verhuur genereren we extra inkomsten en verwelkomen wij diverse (nieuwe) doelgroepen op onze locatie, wat ook weer ondersteunend werkt naar onze kernactiviteiten. Daarnaast faciliteert de afdeling een breed scala aan evenementen die een maatschappelijk, cultureel of stedelijk belang dienen.

LantarenVenster is in 2017 locatie van 112 evenementen met in totaal ruim 18.050 gasten. Dit zijn zakelijke evenementen, denk aan medische congressen van Erasmus MC, personeelsbijeenkomsten van Mediamarkt, buluitreikingen van Erasmus Universiteit en symposia van Gemeente Rotterdam. Maar ook culturele evenementen zoals besloten filmpremières, schooloptredens van het SKVR-project Ieder Kind Een Instrument, publieksprogramma's van het Nederlands Fotomuseum en het muziekfestival InJazz georganiseerd door Buma Cultuur.

HORECA

De horeca in LantarenVenster is van groot belang, maar blijft tegelijkertijd ondergeschikt aan de programmatische hoofdfunctie. Anders gezegd: de horeca ondersteunt de inhoud, niet andersom. Een goede horeca-exploitatie is noodzakelijk om de totale exploitatie financieel mogelijk te maken. LantarenVenster laat in 2017 ten opzichte van 2016 een stijging in horecaomzet zien. Deze stijging komt voor een belangrijk deel voort uit de toename in bezoekersaantallen voor onze programma inhoud. Ook weten steeds meer mensen overdag de weg naar

LantarenVenster te vinden en neemt het aantal passanten voor een lunch of borrel gestaag toe. Eind 2017 is een verbeterproces in gang gezet om de kwaliteit van de keuken en de service te verbeteren. Dat proces is in volle gang en zal halverwege 2018 worden afgerond.

OMGEVING EN CONCURRENTIEPOSITIE
Het horecavestigingsbeleid is in Rotterdam en specifiek op de Wilhelminapier sinds enkele jaren verruimd en dat is duidelijk zichtbaar. Op de pier maar ook elders in de stad wordt de ene na de andere horecazaak geopend. Vooral op plekken waar eerder winkels gevestigd waren, zijn op een flink aantal plekken horecagelegenheden teruggekomen, al dan niet gecombineerd met een andere functie. Voor het opvullen van de leegstand in de winkelstraten en voor het creëren van 'traffic' in Rotterdam is dit een goede ontwikkeling. Maar het risico bestaat ook dat er een overschot aan horecagelegenheden volgt en er een disbalans ontstaat in vraag en aanbod. Zeker op de Wilhelminapier is dat een groot aandachtspunt.

ORGANISATIE EN ONTWIKKELING

PERSONEEL

Stichting LantarenVenster telt 48,22 fte op 31-12-2017 t.o.v. 48,24 fte op 31-12-2016 op basis van het totaal aantal uitbetaalde uren. Daarmee zijn we niet gestegen in formatie. De verhouding man-vrouw was eind 2017 48-52%.

Ook werken er gedurende het jaar diverse stagiairs mee op de afdelingen techniek, horeca, programma, marketing, secretariaat en personeelszaken.

Het ziekteverzuimpercentage was 5%. Dit is inclusief het ziekteverzuim van een langdurig zieke gedurende heel het jaar 2017. Het beheersbaar houden van het ziekteverzuim bij LantarenVenster is een proces dat de aandacht heeft. We sturen adequaat op een goede balans tussen werk en privé en hebben een prettige en constructieve samenwerking met HumanCapitalCare voor de inzet van bedrijfsartsen.

PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

In 2017 hebben we geïnvesteerd in de ontwikkeling van medewerkers. We hebben gericht aandacht voor het aanwezige talent van medewerkers in de organisatie om zo hun expertise nog beter te kunnen benutten. Hierbij maken we gebruik van de Odin Development Compass (ODC). Aan de hand van een meting wordt helder in welke mate iemand vanuit zijn of haar natuurlijke kracht werkt. De ODC maakt ook onbenut maar aanwezig ontwikkelpotentieel zichtbaar. Verder investeren we in het behoud van kwalitatief goed personeel. Door meer mensen na afloop van een tijdelijk dienstverband voor onbepaalde tijd aan te stellen, voornamelijk binnen het onderdeel horeca. Om daarin toch flexibel te kunnen blijven werken, maken we naar ieders tevredenheid gebruik van contracten met minimale – en maximale werkuren.

VRIJWILLIGERS

In 2017 zijn we nieuwe vrijwilligers gaan werven naast het vaste team, specifiek voor de inzet bij festivals. In totaal werken we met een flexibele pool van zo'n 85 vrijwilligers. De werkzaamheden van deze vrijwilligers bestaan vooral uit informatievoorziening aan bezoekers over zaken als gebouw, films en

aanvangstijden, het begeleiden van mindervaliden naar de zalen, het schoonhouden van de zalen en natuurlijk de kaartcontrole. Ook begeleiden de vrijwilligers de activiteiten voor kinderen in de foyer op woensdagen en zondagen in de schoolvakanties. Een coördinator vrijwilligers stuurt vanuit LantarenVenster de vrijwilligers aan.

FINANCIEEL MANAGEMENT EN ADMINISTRATIE

Om in de toekomst meer inzicht te krijgen in de financiële administratie ten opzichte van de begroting, hebben we in 2017 diverse veranderingen in de administratie doorgevoerd. Dat biedt de basis om per januari 2018 te starten met een nieuwe administratie en een nieuw rekeningschema dat aansluit op de informatiebehoefte van de budgethouders. Ook is in 2017 een nieuw begrotingsmodel opgezet. Vanaf 2018 kunnen we beter sturen per activiteit. Gedurende 2018 passen we de rapportages voor de tussentijdse cijfers aan aan de wensen van alle betrokkenen. Ook zetten we in 2018 de voorziening groot onderhoud en bestedingsreserve voor vervangingen opnieuw op in samenspraak met de accountant.

FINANCIËLE VERANTWOORDING

BALANS PER 31-12-2017

	31 december 2017		31 december 2016	
ACTIVA				
Materiële vaste activa				
Gebouwen en vervangingen	173.451		99.764	
Machines en installaties	14.400		21.600	
Inventaris	106.628		126.398	
Apparatuur	63.891		82.837	
Hard- en software	25.284		10.733	
Instrumenten	-		-	
Investerings, nieuw	-		150.538	
Website	44.344		-	
		427.998		491.870
Financiële vaste activa				
Overige langlopende vorderingen	-	-	4.413	491.870
Voorraden en onderhanden werk				
Voorraad	27.768	27.768	13.349	13.249
Vorderingen en overlopende activa				
Debiteuren	84.848		56.457	
Belasting te vorderen	31.583		85.343	
Vordering ter zake van pensioenen	9.532		-	
Overlopende activa	165.855	291.818	203.855	345.655
Liquide middelen				
Bank, rekening courant	305.058		391.451	
Bank, spaarrekening	873.851		773.222	
Kas	8.702		10.381	
Kruisposten	53.975		23.370	
		1.241.586		1.198.424
		1.989.170		2.053.711

BALANS PER 31-12-2017

	31 december 2017		31 december 2016	
PASSIVA				
Eigen vermogen				
Algemene reserve	91.900		67.573	
Bestemmingsreserve e.r. ziekte	–		4.449	
Bestedingsreserve vervangingen	604.849	696.749	715.982	788.004
Voorzieningen				
Voorziening groot onderhoud	129.309	129.309	100.673	100.673
Langlopende schulden				
Financiële lease verplichtingen	7.200		14.400	
Kapitaalkrediet	361.329		451.329	
Overige langlopende schulden	5.720	374.249	11.432	477.161
Kortlopende schulden				
Aflossingverplichtingen	100.056		7.200	
Schulden aan leveranciers	234.696		241.697	
Belastingen te betalen	64.953		52.356	
Schulden ter zake van pensioenen	–		4.595	
Overige schulden	64.149		129.942	
Overlopende passiva	325.009	788.863	252.083	687.873
		1.989.170		2.053.711

FINANCIËLE VERANTWOORDING

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2017

	2017		2017		2016	
	Realisatie		Begroting			
Directe opbrengsten	1.718.720		1.660.000		1.644.908	
Sponsorinkomsten	8.300		10.000		14.387	
Indirecte opbrengsten	2.178.259		2.015.000		1.991.296	
Bijdragen	1.509.109		1.540.000		1.534.361	
Totale opbrengsten en bijdragen	5.414.388		5.225.000		5.184.952	
Inkoopwaarde van de omzet	(1.964.158)		(1.735.784)		(1.762.689)	
Brutomarge		3.450.230		3.489.216		3.422.263
Overige opbrengsten		118.479		25.000		35.486
Totaal opbrengsten		3.568.709		3.514.216		3.457.749
Personeelskosten	2.038.063		2.013.246		2.001.027	
Afschrijvingen	88.086		77.364		74.123	
Huisvesting	1.082.224		1.080.077		1.065.898	
Exploitatiekosten	60.137		68.588		85.477	
Kantoorkosten	93.469		82.994		111.785	
Verkoopkosten	91.154		108.095		92.072	
Algemene kosten	54.801		51.303		63.113	
Totale lasten		3.507.934		3.481.667		3.493.495
Saldo baten en lasten		60.775		32.549		(35.746)
Financieële baten & lasten		(36.448)		(32.549)		(33.436)
Exploitatieresultaat		24.327		-		(69.182)